

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre ... .. 4 frt.
Félévre ... .. 2 „
Negyedévre ... .. 1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjajkért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek,
mint az előfizetési pénzek a „Közművel-
dés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a
várhoz küldendők.

Mindentudás és Nemtudás.

Beszélgetés a nagy világrendről.

Irtta: **Radányi József.**

II. dik összejövétel.

Az aether.

A meleg minemüség.

A nap physikai tulajdonságai.

Az anyag egysége.

Az elmállás és szétoszlás.

M. Vegyük fel beszélgetésünk fonalát ott, a hol azt félbeszakasztottuk. Szerinted nem kell kérdezni: miért és mikép lett valami, hanem be kell érni egyszerűen azzal a bibliai felfogással, hogy „kezdetben teremté Isten az eget és a földet.“ Igen de a ki beéri egy személyes terem-tővel, az lemond a tudományos megismerés minden kísér-letéről, s azzal a hit és a természetfeletti csodák terére lép; már pedig nincs abban elbizottság, ha a létező dol-gek természeti megmagyarázására törekszünk; ezt nem tenni annyit jelentene, mint megtagadni a jogot a böl-cseleti speculatiótól a világtünemények végső okainak nyomozására, szóval a szellemet bilincsekbe verni, a me-lyeknek széttörésére magában képességet érez.

N. Folyton ugyanazon tévkörben mozogsz, s ezuttal dr. *Zittel*-lel együtt, ki jeles földtani művének „eszmék a teremtés története fellett“ című szakaszában szintén így okoskodik, de annak a végén mégis e vallomást teszi: „Elvégre is (in lezter Instanz) az anyag létele és az azt mozgató törvény kikémlhelhetlen titok maradt, ezen határ-nál megszűnik minden további nyomozás.“ Hanem mi-után, mint látom, *Renan* tanácsát: „Tudványatoknak ne legyen határa,“ erősen a fejedbe vetted, nézzünk szer-te: milyen messze haladt a tudvagy a tudomány fénylő világánál? Kezdjük e szétektintést *Overbeck* fejlődési rend-szerével, mint azt a multkor előadtad. Mi tehát az *aether*, melylyel ama rendszer kezdődik, és a mely a *Kant-Laplace*-

féle világszármaszasi hypothesis szerint minden anyagi lét-nek ősforrása, azon *anyalug*, miből a világok kiváltak?

M. Az ujjabbkori természettan tagadja a világűr tel-jes ürességét, és felállította azon uj elméletet, mely szerint a világűr egy végtelen finom közeg vagy medium tölti ki, minek a neve aether. *Thomson* meghatározása szerint egy Földünk térfogatával egyenlő nagyságu aether-tömeg 250 fontot nyom; mivel pedig Földünk térfogata 2660 millió köbmérföld, látni való, miszerint ugyszólván nincs semmi tömege, mondhatni mérlegelhetlen, azaz imponderabilis jellegű. *Encke*, a híres csillagász, ugy találta, hogy az ő nevét viselő üstökösnél, mely pedig már rendkívül gyér, 884-szer gyéreb. Ennek daczára a világaether még is ellent-állási erővel bir, a mennyiben az üstükösöket utjokban akadályozza, illetve haladásukban késleltetvén, a pályasu-garak rövidülését vonja maga után, minek következtében mindig közelebb jutnak a Naphoz s végre reá hullanak. Így az *Encke*-féle üstökösről be lett bizonyitva, hogy kör-futásait 3 órával mindég hamarabb végzi, minélfogva, ha idővel *ellenhatás* nem áll be, 32000 év mulva körfutási időtartama leszáll a zérusra és akkor lezuhan a Napba.

A csillagászok még is vonakodtak törvényül állítani fel a szó allatti föltevést, míg a Párizsban 1843-ban *Faye* által fölfedezett üstökös ugyan e jelenségeket nem mutatta. Ezen *Faye*-féle üstökös $7\frac{1}{2}$ év allatt futja meg pályáját és azon három bevégzett körútból, melyet eddig megvizsgáltak, kiderült, hogy Napközeléhez, éppen ugy mint az *Encke* üstököse, hamarabb tért vissza. *Müller Axel* szá-mításba vette azt az akadályt, melyet az üstökös az aet-her által szenved; e kiszámítás és észlelés oly csodálatos összhangot tanusitnak, hogy az aether létezése irányában mutatkozott minden kétely, ép a csillagászat ezen jelensé-gei által vált lehetetlenné.

N. Te itt nem a felvetett kérdésre felelsz, hogy „mi az aether“, hanem annak tényleges létezését igyekszel bebizonyítani. De ebben is nagyon tévedsz, midőn azt mon-

dod: „minden kétely lehetetlenné vált,“ mert *Bessel* az általad említett ellenhatásnak nemcsak lehetőségét, de mi-benlétét is kimuttatta s egyszersmind bebizonyította, miszerint a szó alatti rövidülés az aether ellenállásának nem feltétlen következménye, hanem más nemű befolyásoktól is eredhet, névszerint a bolygók vonzerejének hatásától. Ekként ez az időrövidülés nem bizonyít határozottan az aether létezése mellett, még az Encke üstökösénél sem, annál kevésbé a Faye-félnél, melyre nézve Müller Axel 1871-ben beismerte, miszerint erre vonatkozó számításában *hibát követett el.* — Nézz hát más bizonyítékok után.

M. Van több más is. Idézem *Secchi* szavait: Az aether által a tér legszélső részeivel vagyunk összekötöttesben Ezen *títokszerű* közeg rezgései okozzák a sugárzó hőt, a fényt s a vegyi életműködést; tömörségei idézik elő a vonzást, valamint a villamos és delejes tüneményeket. Az aether az, mely a világmindenség összekötő kapcsául szolgál s neki, daczára a borzasztó távolságoknak, *egységet* kölcsönöz.

N. Nagyhírű csillagász nyilatkozata ez, az tagadhatatlan; de a tudomány nem ismer tekintélyt. „Mi okoskodunk akarattunk szerint,“ mondá *Fichte*. Szolgáljanak ennek beigazolására a következő ellenvetések: *Meibauer* azt a hypothesiszt állította fel s némely tényekkel indokolta is, hogy naprendszerünk minden hézaga *atmosphærikus* levegővel (légeny és éleny) van telítve. — *Dr. Mohr* szerint a világűr egy *mérlegehető* anyag tölti be, melyben ugyanazon elemek léteznek, mint a mi légkörünkben. Az u. n. aether, mondja ő, középudog az erő és anyag között, s mivel sem az egyik sem a másik, hanem egyszerre mindkettő, *be nem bizonyítható.* — *Struve* alapos számítása szerint a pusztá szemmel való látás határa csak $7\frac{3}{4}$ csillagtávolig ($28\frac{3}{4}$ billió mf) terjed, holott *Herschel* számítása szerint 12 csillagtávolig (48 billió mf.) kellene érnie. Ekként a csillagok a pusztá szem elől hamarább eltűnnek, mint kellene, mi azt jelenti, hogy a csilágfény utközben gyengül, azaz elnyeletik. Ezen fénygyengülés (absorptio) oka még ismeretlen. *Lemont* nézete szerint egyszerűen megmagyarázható volna a világűr betöltő aether *föltételezése* által, és lehetne is, mondja, e mellett több érvet felhozni, mindazonáltal vannak más tények, melyek e *föltételezéssel* nehezen *egyeztethetők össze.* Hasonló ellenvetésekkel lépten-nyomon találkozunk minden téren, mind ezt beszélgetésünk folyamán látni fogod.

M. Hozok fel más érvet is. Mint tudjuk tőlünk nagy messzeségben számtalan *tejutrendszer* lebegnek, félhomályba burkolva, *ködfoltok* alakjában, melyek közül a legkisebbek 5 másodpercnyi tetsző félátmérőt adnak. Mekkora lehet ott a közbeeső tér, hol egy egész tejutrendszer 5⁴-nyi látszögre zsugorodik össze! Tegyük fel, hogy egy ilyen ködfolt a mi tejutrendszerünkkel egyenlő terjedelmű,

ugy annak *valódi* félátmérője 5200 billió mértföld, tetsző félátmérője legyen 10³, a mennyire t. i. a kisebb ködfoltokét közepes átlagban tenni szokták. Ebből megtudható a távolság ily módon, 5200 billió szorozva 206265-el ad 1072 trilliót, s ezt elosztva a 10³ látszöggel, kijön 107 trillió mf. Oly óriási tér, melyen a világosságsugár 82 millió év alatt repül el hozzánk. Már pedig *Secchinek*, általam imént idézett, szavai szerint a fényt az aether közvetíti, ennek rezgései hozzák el mi hozzánk a világosságsugarakat, következöleg aether tölti ki a szédítő űrt tőlünk a ködfoltokig, és így az aether kétségtelenül létezik.

N. Ez az okoskodás magában véve alapos, csak az a kérdés, hogy a föltevés, melynél fogva a ködfoltok a távcsövekkel még látható mindenség legszélső határánál, tehát a mi csillagrendszerünkön *tul* tartózkodnak, helyese vagy nem? *Schiaparelli* ugyanis, ki 1866-ban ily című művével: „A hullócsillagok csillagászati elméletének terve,“ a tudományban új korszakot nyitott, szembeszáll ezen felfogással, s egészen ellenkezőleg azt állítja, hogy a kérdéses *ködfoltok* *hozzánk aránylag közel állanak, és a csillagok, mikké némelyek közülök feloldhatók, csak parányi testek volnának.*

Melyik helyes e ket nézet közül, azt a további nyomozások fogják eldönteni.

M. Ámbár az általad felhozott ellenvetések hirneves tudósoktól származnak: én mégis az aether létezése mellett szilárdan megmaradok, és pedig nem csupán azért, mert ez jelenleg az általános uralkodó nézet, de azon további okból is, hogy a tudósok a hő és fény természetét az aetherrel hozzák kapcsolatba, sőt egyenesen abból magyarázzák ki.

(Folyt. köv.)

A pápa világi hatalmának visszaállítása.

E cím alatt a lapunkban már többször méltatott kitünő szaklap, a „Papok Lapja“ nagy szabású cikk-sorozat hoz kiváló figyelmet keltő történelmi, jogi, világtársadalmi, politikai és valásérkölcsi mély tudományyal s széles ismerettel tárgyalva korunknak ezen vitális kérdését. E jeles cikksorozatban minden egyes cikk kiválóan alkalmas arra, hogy minden elfogulatlanul gondolkozót meggyőzzön annak égető szükségességéről, hogy a kath. világegyház feje, a pápa világi hatalma s ezáltal teljes függetlensége mielőbb visszaállíttassék; de a gyakorlati életből merített s így mindenki által egész súlyában felfogható érveknek mesteri kézzel való csoportosítása kiváló érdeket kölcsönöz főleg a IX. cikknek, melyet ime itt egész terjedelmében közléstünk:

„A pápaság világi hatalmának kérdése nem érthető meg, hacsak nem fogjuk fel az egyházat az ő egyetemességében, általános világvonatkozásaiban,

A vallás szabadságának, a lelkesmeret függetlenségének, a lelkek kormányzásának, a társadalom nyugalmanak, az emberiség boldogságának a kérdése az tehát.

Annyira fontos kérdés, hogy anélkül az egyház történelmi mulját meg sem érthetnők.

Miként is élhetett volna az egyház a multban azon eszközök nélkül, amelyek kormányzatának biztosítékait képezik?

Egymásután állítatnak vissza a püspökségek nem katholicus államokban.

Ki a főtenyező e fontos dologban?

A pápa.

De vajjon szóba állanak-e a kormányok, az uralkodók a pápával, ha az nem volna társadalmilag oly tekintélyes és souverain, mint bármely ország fejedelme?

Vegyük az esetet, hogy például a pápa olyan államban akarja a kath. hierarchiát visszaállítani, mely azon állammal, amelynek területén a pápa lakik, ellenséges viszonyban él.

Vegyük az esetet, hogy például Olaszország feszült viszonyban volna Angolországgal és így ros szemmel nézné, vagy plane ellenezné azt, hogy az egyház baráti viszonyba lépjen azzal, ugyan mi történnék akkor?

Vajjon nem képezne-e már ez egyetlen ok is akadályt az egyház érdekeinek előmozdításában?

Köthettek volna-e a pápák concordatumokat a különféle államokkal, ha az egyházat folyton azon aggodalom bánthatná, hogy kibékülvén egyik állammal, a másiknak neheztelését vonja ezáltal magára?

Vegyük a legutóbb történeteket.

Az egyház feszült viszonyban volt Németországgal; de a régi jó viszony hosszú küzdelmek után helyreállott.

Mi lett volna, ha például Franciaország utjába akart volna állani e kibékülésnek, mint Németország riválisa?

Vagy megfordítva: mi lenne, ha Németország azt akarná, hogy a pápa elforduljon a francia nemzettől, mivel a két birodalom népei bizonyos elkeseredésben élnek egymással?

Mi lenne, ha Oroszország az épen most folyamatban levő tárgyalásokat a Szentszékkal azon föltételekhez kötné, hogy a pápa szakítson az osztrák-magyar birodalommal, mint amelyre a Néva partján ez idő szerint nem épen jó szemmel néznek?

Ime csak néhány vonatkozás, és tisztán áll a dolog.

A pápa a souverainitás eszközei nélkül a különféle országokban, különféle kormányok és fejedelmek alatt levő híveit nem kormányozhatná, lelki ügyeiket nem vezethené.

A missiokról nem is szólunk.

Mert csakis a teljesen független és cselekvési szabadságának minden föltételét bíró pápa küldhet hittérítőket a világ minden részébe, lengjen ott akár angol, akár német, olasz, francia, vagy orosz zászló.

De van ám még egy más tekintet is, amelyet szintén figyelemre kell méltatni.

Mi történnék akkor, ha például egyik vagy másik fejedelem megfélekedneknék magáról s olyan életet élne, olyan elveket követne, olyan érzelmeket vallana, melyek az alattvalók lelki érdekeit veszélyeztetnék?

Vajjon nem tekintette-e az egyház mindig kötelességének figyelmeztetni, meginteni, megdorgálni sőt meg is fenyeíteni a kegyetlen, a zsarnok, a kicsapongó, az istentelen hatalmasokat.

Ezt tevén, egyszersmind a népek jóllétének, szabadságának, jogainak tett lényeges szolgálatokat.

Ugy látszik, mióta ama nézet tört magának utat az emberek között, hogy a pápának nem való a világi hatalom, — a népek megfosztattak azon közvetítő forumtól, amely szükség esetében felszólalt a népek jogai és szabadsága mellett.

Ebből aztán egy szörnyű szerenesétlenség következett be.

Az, hogy a népek a forradalomban keresnek menedéket és fegyvert.

Hány szerencsétlen forradalmat és belvillongást hártottak el csak hazánkról is a pápák azáltal, hogy felszólaltak a nemzet és a trón között támadt surlódásokban?

Nem volt-e valóságos áldás a nemzetre nézve például VII. Gergely közbelépése?

Hányszor tette le a nemzet kezéből a fölkelés fegyvereit, mivel a pápa szava jobb utra terelte a kötelességeiről megfélekedezett uralkodót.

De ha a pápa egyszerű alattvalója volt volna bármely uralkodónak, ha nem volt volna maga is önálló, teljes jogu fejedelem: vajjon szólhatott volna-e ugy, a hogyan szólott?

És halgattak volna-e reá ugy, a hogyan az valóban történt?

Említsük-e a pápaválasztás nagy fontoságu tényét, amely az egyház teljes, föltétlen szabadsága nélkül lehetetlen volna?

A történelem megörökítette azon eseteket, amelyekben a pápaválasztás függetlensége korlátozva volt.

Egyes uralkodók nem egyszer akartak olyan befolyást gyakorolni a pápaválasztás, hogy a pápa creaturája, alárendeltje lett volna az ő szeszélyüknek vagy érdeköknek.

Az egyház mindig tiltakozott az ilyen törekvések ellen saját függetlenségének és szabadságának érdekében.

Azok a belső bonyodalmak amelyekről az ellenpápa története beszél, mind a pápaválasztásra illetéktelen befolyást gyakorolt egyes fejedelmek tulkapásaiból s az egyház pápaválasztási föltétlenül szabad és korlátlan jogának megszorításából származtak.

A hitegység nem egyszer volt ezáltal fenyegetve.

I. Napoleon, aki olyan conclave-t akart összehozni, melynek ő diktálni szeretett volna, és olyan pápát szeretett volna választatni, aki neki engedelmes eszköze lett volna, — Szent Ilona szigetén elmékedvén életének egyes mozzanatairól, a pápaság és az egyház iránt követett eljárását megbánta és átlátta, hogy mily végtelenül bölcs intézmény a pápa világi hatalma.

Átlátta Napoleon, hogy a pápa tekintélye mindjárt csorbárt szenvedne, mihelyt ő nem saját országában laknék, nem tulajdon államában élne. A pápa nincs Párizsban, — és ez jól van így. Mi tiszteljük a pápa lelki tekintélyét egyenesen azért, mert ő sem Bécsben, sem Madridban nem lakik, — és Bécsben is, meg Madridban is ugyanezt a nézetet vallják.

Az is igen jó dolog, — mondá tovább Napoleon — hogy a pápa sem a francziáknál, sem pedig azok vetélytársainál nem székel, hanem az öreg Rómában, távol a német császár kezeitől szintugy, mint a francia király vagy Spanyolország befolyásától, — néha az erősebb felé hajolva, majd ismét a gyengébbet támogatva, de rögtön elfordulva az erőstől, mihelyt az zsarnok lesz, és a gyengét még akkor sem hagyva el, mikor azt szerencsétlenség látogatja meg.

A mit a pápaság hivatása a multban oly jónak és helyesnek talált, ugyanazt jónak és helyesnek kell találniok mindazoknak, akik a világ jövő fejlődésére vetik szemeiket.

Mily roppant meghasonlások nyugtalanítják a népeket, mily kiegyenlíthetetleneknek látszó ellentétek válságai fenyegetik Európát!

De épen e viszonyok között emelkedik ki a pápaság souverainitásának roppant hivatása a népek békéjének érdekében.

Minél mélyebbre nyulnak a szakadások a népek között, annál szükségesebb, hogy a pápa saját országot és trónt bírjon, hogy így egyiknél se keltsen gyanut, hogy részrehajló egyik iránt se legyen, hogy féltékenységet sehol se ébreszsen.

Hiszen a pápa minden kath. nemzetnek, sőt többet mondunk: az összes keresztény népeknek közös atyja.

A pápának mindnyájan hívei, gyermekei vagyunk, legyünk bár németek vagy lengyelek, magyarok vagy angolok, francziák vagy amerikaiak.

Az ő szívében egyenlő a szeretet minden gyermeke iránt.

De lehetne e szeretet bármily egyenlő, mit érne az, ha nem nyilatkozhatnék szabadon és függetlenül?

Mit érne, ha a pápa nem nyilváníthatná, nem gyakorolhatná szabadon az ő gondosságát a lengyelek, vagy az irek, vagy az örmények iránt?

Vajjon elismernék-e őt atyjoknak azok a népek, azok a nemzetek, amelyek azt látnák, hogy a pápa őket nem szeretheti, gondjokat nem viselheti?

Mit mondanának például az irek, ha azt látnák, hogy a pápa nem meri őket pártolni az angolok miatt? és mit mondanának a lengyelek, ha látnák, hogy a pápa némán nézi elnyomatásukat az orosz schizma által?

Pedig tehetne-e másként egy, bármely hatalomnak alávetett pápa?

*S minden, a mi széprajt' fent dicsér így szólván:
Üdvözlégy Mária!*

—
*Angyali szűs Mária, miért, hogy szend neved
Olyan édes, gyöngéd érzelmeket ébreszt,
S oly nagyon boldogít?*

*Oh, hisz minden erény s a mennyi kedély,
Május szépségéki, mely napsugártól kél,
Fényt letőled merit.*

—
*Mily szép az értelem, bár gyöngének látszik,
Midőn merész szárnyan csapkod a titkokig
Menten érzék-sulytól!*

*Lényed körül az ész lerássa képzelmet,
Vagy ha épen fényed porrá egetné szét,
Legmélyben áld akkor!*

—
*Keresztény erény tesz lelket ragyogóvá
S hová az melegét áldólag szétszórá,
Szent boldogság van ott.*

*E tenső boldogság vágya a kebelnek,
Melyet égi fénynyel példád éltetnek
S magasatos világod.*

—
*Ha tán a szivóvihar zugva törve el,
A békevirágnak bimbóit letépné
S elűzné összhangját:
Szent anyai kegyed, miként májusi nap,
Melytől a természet illatot és dalt kap,
Uj csendet s békét ad.*

—
*Légy áldott hát mindig, egyházunk csillaga!
S miként dicső lényed sugározza vissza
Isteni fiadat:*

*Mi is tisztelettel hódolván előtted,
Szent örömmel lelkiünk benned újra ébred
S üdvözlétre gyulad.*

Gáspár István.

TÁRCZA.

Mária havában.

*Dalra zendül ismét a szívek öröme,
Máriát dicsérve lobban föl ott benne
A lelkek oltára.*

Az a szende mosoly a természet arcán

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **Kritikai levelek.** X. — Tagadhatlan, hogy a Lutherféle reformáció nagy sikereket ért el.

A mit nem úgy kell érteni, mintha saját szellemi tőkét kiadta volna lelki kamatokra, s ezen a réven valami nagy nyereség támadt volna az emberiségre nézve, hanem úgy, hogy igen jól értett ahoz, miként kelljen a siker külső tényezőit megteremteni.

S ezt az akkori nagy „hűhó“ zajában megértették a tisztábbban látók.

Sok pap p. o. azért lett protestáns, mert a rájuk nyomozott egyházi fegyelem s a coelibátus kényszere alól csakis ezen a réven volt lehetséges szabadulni.

A nagy urak s mindenféle apróbb hatalmasságok pedig a lutheri tan folytán boldog tulajdonosai lettek az egyházak javadalmainak.

A mi nagyon kapóra jött nekik többrendbeli okból. Aztán a wormsí egyezmény óta nem is igen lehetett volt az egyházi javadalmakkal pátronuskodni. Most tehát megindult minden oldalon az „annexió“; a mit jó magyar szóval másként is lehetne ugyan mondani, nehogy azonban harag legyen a dologból, csak maradjunk a mellett, hogy elkezdtek annektálni, s hogy ebbe a dicső műveltebe még máig se tudtak befáradni.

Mert hogy megalakult az új „felekezet“, hogy betöltött nagy Magyarországon is végre valahára a magyar vallás boldogító korszaka, mi természetes mint az, hogy az új hit követőinek is szükségük volt templomokra s több eféle dolgokra!

Igen, de akkoriban még nem építettek bazilikákat sorsjegykölcsonökkal, s a reformáció, bár szép kilátásai lehettek, mégsem volt annyira erős, hogy bibliatársulat s napidij mellett utazó prédikátorok segélyével terjeszkedhetett volna! Kellett tehát es-közzül gondoskodni, hogy meg legyen mégis mindaz, a mi kell.

S azt ők hamar találtak is. Vettek onnan, a] hol volt, — a katolikusoktól.

Hogy az itthoniakról szóljunk, az erdélyi szászok p. o. en bloc áttérvén az új hitre, az összes egyházi vagyont is „megreformálták,“ sőt még a misealapítványokat is elfoglalták. Az alapítók lelkiüdvét ugyanazok privát dolgának tekintették, a mihez pénz steffélének semmi köze.

Hanem hát ebben volna még valamiféle jogossági látszat. Mert hogy az egész szász nemzet áttért, tekinthette az ősei által alapított egyházak vagyonát nemzeti vagyonnak is; s így félig meddig megnyugtathatta lelkiismeretét.

De már az ev. ref. annexiók még ilyen titulus coloratusal sem bírhattak.

Ők elvették a mi kezök ügyébe akadt, ott a hol kapták. Gyakorlatilag ők alkalmazták először azt az elvet, hogy a cél szentesíti az eszközöket, s aztán voltairei élelmességgel a jezsuitáknak imputálták.

Mert sok idő telt el addig, a mig a kegyes prot. fejedelmek „fundálni“ kezdtek „kollégiumokat“ s egyéb embernevelő kegyes intézeteket! Nekik pedig addig is élni kellett.

S aztán azok a fejedelmi „nagyaságok“ is jórészt abból a vagyonból nagylelkűsködtek, a mi kath. kézzől főleg pedig egyházi javadalmakból jutott rendelkezésükre.

Sok „czimzetes“ magyar apát, prépost, és püspök, ha végére járna, a historiai nyomok valamely kollégium vagy éppen főkurátori porta szérűjére vezetnék, hogy lássa, miként cséplik azt a gabonát, a melynek ő az alapítók szándéka szerint most már csak „czimzetes“ ura.

De nemcsak annektáltak ők, hanem gondoskodtak arról is, hogy a mit elvették az nekik meg is hagyassék.

Hiába volt addig minden igyekezet, nem lehetett

békeiséget csinálni az országban, a mig mindenféle békekötések és beczikkelyezések révén el nem érték, hogy övék legyen az, a mit oly nagy élelmességgel sikerült elkebelezni.

Mindenországgyűlés, a mely a összeült törvényt tenni, kénytelen volt a protestáns „sérelmek“ gyűlöletes tárgyalásán átessen.

Elsők mindig a prot. ügyek voltak; csak azután következtek a sanyargatott haza dolgai, mert így kívánta ezt az a bizonyos hazafiság.

Tudok én olyat is, hogy egy magyar bencés apát-ság javai elfoglaltatván az ev.-reformátussá lett földesur által, ez utóbbi oly jól gondoskodott az uradalom jobbágyairól, hogy ezek ma már egy szálíg oláhok.

S ilyen nem egy van! De azért mégis a kálvinista virtus az igaz magyar konzervátor!

Aztán nem kell azt hinni, mintha az elkebelezés politikája már csak levéltári lom számába menne! Divott az mindmáig, s divat lesz mindaddig, a mig csak lesz valamije az egyháznak. Föltéve természetesen, hogy ilyet is megér majd a kálvinistaság; meg azt is, hogy mindig az ő czéjére alatt fog menni a dolog.

Mert eltanulták ám mások is ezt a szép mesterséget, a mit ma „szekularizáció“ néven ismer már az utolsó „sösd el magad“ Kőbogyerek is!

Ennek daczára ők mégis remélnék részt minden lehető jövődöbéli osztozásnál is. Hihetőleg kapnak is; mert az értelmi bünszerzőnek ki szokott járni a magarésze! Bizonyos alapok felöl miért is tétetik csak annyi szó? Csak aztán be ne teljesüljön rajtuk is: Per quod quis peccat . . . . .

— **Krisztus Urunk öt szent sebéhez** hasonlithatjuk az olasz új büntetőtörvénykönyvnek azon öt paragrafusát, melyek által az olasz kormány az egyház ellen indított irtóháborúnak legkonokabb stratégiáját akarja meghonosítani. Erről könnyen meggyőződhetik bárki is, ki ezen paragrafusoknak nem annyira betűjét, mint azoknak szellemét s elrejtett célzatát figyelembe veszi. De lássuk: 101. §. Élethossziglan tartó kényszermunkával büntetettnek mindazok, kik a pápa souverainitása számára területet revindikálnak. — 173. §. A vallás oly szolgálja, ki hivatalának teljesítésében az állam intézményeit és törvényeit, vagy a hatóság eljárását kifogásolja vagy gyalázza, egy évig terjedhető fogsággal és 1000 liráig terjedhető bírsággal bünhődik. — 174. §. A vallás oly szolgálja, ki a hivatásából származó erkölcsi befolyásával az állam intézményei és törvényei, vagy a hatóságok cselekedeteinek megvetésére, vagy más módon a haza vagy azok iránti kötelességek megsértésére igzat, kik nyilvános hivatal viselnek; vagy a ki a legitim birtokviszonyoknak kárt okoz, vagy a családok békéjét zavarja 6 hónaptól 3 évig terjedhető fogsággal, 500-tól 3000 liráig terjedhető bírsággal és az egyházi javadalom ideiglenes vagy végképeni elvesztésével bünhődik. — 175. §. A vallás oly szolgálja, ki a kormány rendeleteivel ellentétben külső vallási ténykedéseket végez, 3 hónapig terjedhető fogsággal és 50-tól 1500 liráig terjedhető bírsággal bünhődik. — 176. §. A vallás oly szolgálja, ki hivatalának teljesítésében vagy avval visszaélve valamely büntényt követ el, az az ily büntényre kiszabott büntetés alá esik

megtoldva azt $\frac{1}{6}$ -tól egész $\frac{1}{3}$ -ig, kivéve, ha vallásszolgái minősége a törvény által tekintetbe volt véve. — Ha most tekintetbe vesszük, hogy az olasz kormány ugyszólva fáradságtalan a vallás- és egyházellenes törvények gyártásában, ki nem látja be, hogy mikor éppen a legszentebb, sőt a polgári rendre nézve is erkölcsi tekintetben a legüdvösebb tevékenységet fejt ki a lelkipásztor; midőn szent hivatása és lelkiismerete készíti, hogy állást foglaljon az istentelen hatalmi tulkapással szemben: akkor ellene, mint közönséges gonosztevő ellen lehet, ezen törvények értelmében eljárást indítani s esetleg örökös gályarabságra ítélni? — Hogyan is mondja a királyi szent lantos Isten lelkétől ihletett hárfáján: „Adstiterunt reges terrae et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus.... sed.... qui habitat in coelis iridebit eos, et Dominus subsannabit eos.“ (Ps. II. 2. 4.)

Irodalom.

— **Irodalmi jelentés.** Dr. Balics Lajos: A római katolikus egyház története Magyarországon című művének I. Kötete, mely a Szt. István-Társulat kiadásában tagilletményül jelent meg 1885-ben, majdnem teljesen elfogyott. Pedig folyton keresik nagyobb részt ujabban belépő tagok, kik készek annak árát — 2 forintot — is fizetni. — A társulat gazdasági bizottsága hajlandó a választmányban e kötet újra nyomtatását javaslatba hozni, ha a nyomtatási költségek fedezésére elegendő megrendelő jelenkezik. — Tisztelettel felkérjük azért mindazokat, kik az említett mű I. kötetét két forint lefizetése mellett óhajtják megszerezni, sziveskedjenek legkésőbb e hó végeig megrendelésüket a Szt. István-Társulat titkári hivatalának (Budapest IV. lövész-u. 13.) bejelenteni. Budapest 1888. május 7. Hummer Nándor a Szt. István-Társulat titkára.

— Igen gyakran kértek tőlünk olyan könyvet, mely Jézus szentsziveinek tiszteletéről, annak társulatáról és ájtatosságáról szól; gondoskodunk tehát arról, hogy ily nemű könyv az érdeklődők rendelkezésére álljon s e című művet adunk ki: **Jézus édes Szive,** vagyis Jézus sz. Szive tiszteletének története, mivolta és áldásai. Épületes olvasmány a katolikus közönség számára. Schauenburg és Hattler után magyarrá fordította Bányik Ignác, Jézustársasági áldozópap. — Kiadja a „Hírnök“ szerkesztősége. Ára 40 kr. A megrendelőknek a könyvet bérmentesen küldjük. Minthogy a könyv bő fölvilágosítást nyújt Jézus szentszive tiszteletéről és sok utasítást tartalmaz ezen ájtatosságra, reményeljük, hogy éppen június havára sokaknál szives fogadtatásban fog részesülni. Megrendelhető Kalocsán, a fenn említett szerkesztőségnél.

— Megjelentek és beküldettek: a) **Havi Közlöny** az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. XI. évf. aprillisi füzete. Tartalma: Irány-cikkék, értekezések, rendeletek, irodalom, személyzeti hírek és tárcza. Szerkesztik Tokody Odón és Patzner István Temesvárt.

— b) **A kath. hitterjesztés lapjai.** Képes havi közlöny VII. évf. V. füz. Szerkesztői: Nagy István. Előfizetés egész évre 3 frt. Egyes füzete 30 kr.

— c) **Isten igéje** szent beszédekben. XIII. évf. 6 füz. Szerkesztői: Jagiczka Lajos, ravaszi lelkész. Előfizetési ára egész évre (12 füzete) 2 frt.

— d) **Jézus szentszive Szívének hírnöke.** Havi folyóirat az imápostalásnak és Jézus sz. szive tiszteletének terjesztésére és ápolására. 1888 évf. 5 füz. Szerkesztői: Tóth Mike Kalocsán. Előfizetés egész évre 1 frt. 50 kr.

— e) **Szűz Maria-virágos kertje.** Havi folyóirat a boid. szűz tiszteletének ápolására. 1888 évf. 5 füz. Szerkesztői: Tóth Mike, Kalocsán. Ára egész évre 1 frt. A Hírnök megrendelőinek 80 kr.

— f) **A legszentebb Rózsafüzér királynéja.** Havi folyóirat a Mária tisztelet, különösen pedig a Rózsafüzér — főtestvérület, az élő Rózsafüzér — egyet és örökös Rózsafüzér terjesztésére és ápolására. 1888 évf. 5 füz. Szerkesztői: P. Angelikus. Ára egész évre 1 frt. vagy 5 int. elvállalása.

— g) **Schiller Frigyes színművei.** II. Wallenstein. Drámai költemény. Fordította Tomor Ferencz, Kiadja Lampel Robert (Wodianer és fia.) Budapest Ára 60 kr.

— h) **Szertartás a kath. elemi iskolások számára.** Irta Fehér Gyula Egerben. Ára 15 kr.

— i) **A fővárosi elemi népiskoláiról.** Irta dr. Ferenczy József Budapest. Rőpirat.

— j) **Esztergomvármegyei írók** vagyis Esztergom városában és vármegyében született vagy működött írók korszaka.

Pályadíjjal koszorozott mű. Irta Zeliger Alajos, fővárosi hitoktató, a „Népnevelő“ főmunkatársa, Budapest 1888. A szerző sajátja. A 265 oldalra terjedő csinos kiállítású kötetnek ára füzete 2 frt. diszkötésben 3 frt.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Személyzeti.** Ftdő Kovács Simon tiszt. főesperes, sepsiszentgyörgyi plébános, választás folytán, csik nagyboldogasszonyi plébánosnak kinevezetett; *Fejér* Manó csikszenttamási plébános Sepsiszentgyörgyre; *Fejér* András mikóújfalvi lelkész Cs.-Szenttamásra, *Puskás* Gergely lemhenyi káplán Csik Szentgyörgyre hasonló minőségben áthelyeztetek; *Pap* Albert csikszentgyörgyi káplán pedig mikóújfalvi lelkésznek nevezetett ki.

— **Püspök ur ő nagyméltóságának** kiváló nagyfontosságú főpásztori körlevele van sajtó alatt, melylyel az egyházmegye összes lelkészi javadalmainak hiteles összeírását elrendelni s a Congrua ügynek végleges rendezéséig 50 lelkész fizetésének felemelését saját uradalmi pénztárából folyó évi július 1-től kezdődőleg eszközölni méltóztatott.

— **Gróf Bethlen Mihály,** a mélyen vallásos főur és áldott emlékü hagyományozó családi leszármazására vonatkozólag a következő adatokat közölhetjük: A Bethlen család már régi időben két ágra szakadt, az *iktárirra* és *bethlenire*. A reformáció idejében mindkét ág a reformált hitre tért át. Az *iktári* ág, melyhez Bethlen Gábor, a volt erdélyi fejedelem is tartozott, végiglen megmaradt a reformált hitben, de utolsó fiuivadéka, Bethlen Domokos, kiben ezen ág kihalt, visszatért a kath. hitre. Hamvai a kolozsvári köztetetőben általa emeltetett szép kápolnában nyugszanak. — A *bethleni* ágnak pedig egyik kitűnő sarja, *Gábor* udvari korlátnok s osztrák-magyar nagykövet Velenczében már jókora visszatérván a kath. egyházba, alapítója lön a kath. Bethlen családnak. Bethlen Gábornak gróf Khwenhüller Mária-Jozéfa nejétől született *József* nevű fiugyermeke, kinek gróf Zichy Jozéffal kötött házasságából három fia született: *József*, *Leopold* és *Ferencz*. Ezek közül a legkisebb *Ferencz*, ki egy olasz nőt vett volt feleségül, mint katona, gyermektelenül halt el. *Leopold* gr. Kirmayer Katalint vevén feleségül, nemzője lön a most nőtlenül elhalt **Bethlen Mihálynak**, a nagynevű hagyományozónak. Végre a legnagyobb fia, *József*, gróf

Haller Borbálával nemzette *Bethlen Kamillót*, a kitünő kath. főurat és jeles gazdát, kinek báró Huszár Elizától született egy fiúgyermek *Márk*, ki ma egyedül képviseli a kath. Bethlen-család fiágát. Ezen Márk az, kitől a radnóti és kükküllővári uradalmakat az erdélyi kath. Status pár évvel ezelőtt 900,000 frton megvette. A nemes gróf ismeretes végrendelkezésére tehát ezen vásár tudata is gyakorolható némi irányító befolyást.

— **Az érettségi vizsgálat** a kfehérvári püsp. Lyceumban, dr. Finály Henrik kolozsvári egyetemi tanár mint miniszteri biztos, elnöklete alatt, június 4—8-ik napjain tartatik meg. Autonomikus jogaink tiszteletben tartásáért való felfolyamodásunkat pedig, úgy látszik, ad akta tette és tétette a nméltóságú vallásügyi miniszter ur. — Ez a legjobb taktika arra, hogy bármilyen igazságos ügyet észrevétlenül, minden feltűnés nélkül örökre elnyomjunk. No hanem „dabit Dominus Deus his quoque finem.“

— **Meghívó.** Az alsófehérmegyei róm. kath. néptanítók egyesülete folyó évi május hó 24-én Gyulafehérvárt a főlemlé tanoda helyiségében d. e. 10 órakor tartja meg tavaszi közgyűlését, melyre az egyesület minden rendű tagjai s a tanúgy barátai tisztelettel meghívotnak. A gyűlés tárgyai a következők: 1) Takó Béla marosportusi lelkész gyakorlati tanítása a kátéból; az elemi tanoda III. osztályának tanulóival. 2) Lajos Sándor borbándi kántortanító gyakorlati tanítása a számtanból ugyanazon tanoda II. osztályosaival. 3) Elnöki megnyitó. 4) A gyakorlati tanítások bírálata. 5) Dr. Witt Ferenc „Offertorium in Missis SS. Pontificum“ című, két hangra írt énekének harmonium-kísérettel való előadása. 6) Az egyesület tisztviselőinek lemondása és újának az alapszabályok értelmébeni megválasztása. 7) Indítványok. Kelt Borbándon. 1888. május 3-án. Az elnök.

— **Mi a tanár?** „A tanár az, a kiben az általa előadott tantárgy mintegy megtestesül; a tanítványra nézve a kettő egygyé olvad; ő tanárjában s tanárjától tanul; a tárgy fontosságát, szépségét, a felfogás módját a tanítvány a tanárról olvassa le. A tanár jelleme, tudományos képzettsége beleolvad a tárgyba, melyet előad. A tanár az, ki a nagy szellemi kincset a didaktika eszközének segítségével apró pénzre váltja s tanítványainak megszerezhetővé teszi. Ő vezeti le az igazságokat az általok elfoglalt magas régiókból s számukra a tanítványok eszéhez beutat keres, melyben lerakva az első eszméket, egyuttal leteszi a biztos alapot — a továbbmüködésre. Az iskola a tanár vállain nyugszik; tanári működése előnyeit vagy hátrányait szemmeláthatólag magán viseli; a jó tanár, tehát nem egyszerűen a tudós férfiú, sem a közszólam szerinti „jó ember“, hanem a jó tanár valóságos áldás tanítványaira s így a tudományra is.“ (M. S.)

— **Mi az a „kath. öntudat“?** E kérdésre nem mindenütt található világos és kimerítő választ kapunk a „Kath. Szemle“ legközelebbi számában, mely azt mondja: „A kath. öntudat oly sokat emlegetett nevén mindenesetre valami tudást kell értenünk. Azt a tudást, mely a hit isteni vezérénél mellett gyűlemlszik a kath. elmében; mely megismerttet benünket szent vallásunk tartalmával,

hogy „készek legyünk eleget tenni mindenkinek, ki számot kér a bennünk élő reménységről“ (sz. Pét. I. 3, 15.); mely megismerttet a katolicizmusnak egyént boldogító és nemzeteket civilizáló elvei és intézményeivel; mely lelkünk elé tartja a kétezer éves mult mindennél hatalmasabb bizonyosságát ezen elvek és intézmények üdvös volta felől, — és e meggyőződéssel edzi bizalmunkat, hogy minden viszonyainkban habozás nélkül hozzá forduljunk, s ébren tartja figyelmünket, hogy, melyben élünk, a társaságban minket illető jogokat és kötelességeket mindig annak örök-biztos szellemében használjuk és teljesítsük!

— **Egy hajszállal tovább!** A „Prot. Közl.“ egyik közelebbi számában nem érdektelen vezérczikket hoz „Az én gyermek-istentiszteletem“ cím alatt. Eltekintve a cím hibás voltától, — mert az egész cikkben tulajdonkép nem a gyermekek istentiszteletéről, hanem az azoknak nyújtandó vallásoktatásnak, az ugynevezett hit-elemzésnek módszeréről van szó, mely által a gyermekek ugyan az istentiszteletre kellően hangoltatnak és előkészítetnek, de a melyben magában az istentisztelet nem állhat — sok jó és kath. hitelemzéstannak is sarkalatos igazságait képező katechetikai elvet ajáll figyelembe ezen cikk. De a mi a mi figyelmünket kiválóan megragadta, az a következő nyilatkozatban foglaltatik: „Népek és egyesek életén kell szemléltetnünk a hitet és erényt; így nem tünik föl a gyöngék előtt utólrhetlen magasságban. Ha megrendíti a gyermekek a nagy Czézár halála, Jézus önfeláldozásán maradt-e érzéketlenül? Hordozzuk csak végig öt előtte, amint elárlújk és kinozzák, kigunyolják és meggyalázzák, s miként Antonius a forumon, mutassunk rá egyenként a szentséges testen ütött sebekre, a melyekből lecsorgó vére a világbüneit mosta le stb. . . .“ Nos hát ezen szép nyilatkozattól csak egy hajszállnyi lépés van az Üdvözítő keresztalálának s ennek emlékét naponként megújító szentmisének áldozati jellegére vonatkozó sarkalatos katolikus tanig. — Miért vonakodnak e piczinyke lépést megtenni prot. atyánkfiai? Csak egy hajszállal tovább! . . .

— **„Nincs szellemi szabadság nálunk.“** A kath. magyar vallásügyi miniszter, Trefort Ágoston ur ő nmlga, mondotta ki e nagy jelentőségű szavakat az akadémia 48-ik nagygyűlését megnyitó elnöki beszédében. Igen érdekes pedig és följegyzésre kiválóan méltó, hogy mit ért a miniszter ur azon „szellemi szabadság“ alatt, melynek hiánya fölött panaszkodik s a melylyel a magyar művelt társadalomnak az Akadémia iránt újabb időben tanusított közönyét indokolni jónak látta. „Értem én az alatt, (a „szellemi szabadság“ alatt) — mondja a miniszter ur — a jogosultságot, bármi tárgyról leplezetlenül az egyéni nézetet, rektius igazságot kimondani anélkül, hogy bármi diszciplináris eljárástól, vagy cenzuratól, vagy anathematól tartanunk kellene; másrészt a tehetséget, ily igazságot egykedvűen, felháborodás nélkül meghallgatni s fontolóra venni.“ Miután pedig a „szellemi szabadságnak“ ily meghatározását adta a miniszter ur, ismételtel mondja ki: „Ilyen szabadság nálunk nem létezik.“ De Trefort miniszter ur nem azaz ember, hogy valamit állítson in-

dokolás nélkül. Indokolja ezen nevezetes állítását is, ilyenképen argumentálván: „Mert a magyar társadalom a konvencionális és *konfessiounális* fogalmak és felfogások keretében annyira le van szegedve, hogy magasabb álláspontra emelkedni nem képes.“ Ennek pedig oka, a miniszter ur szerint, ismét az, mert „kevesebb *filozófiai szellemmel* bír, mint e század első felében.“ Ha pedig valaki ezen „filozófiai szellem“ mivoltára volna kíváncsi, annak is jeles definícióját adja a miniszter ur mondván, hogy az „törekvés az igaz után és szabad kutatás az *ész minden régióiban*“. — Szörnyű, igen gyászos következményeket szülhet elvek ezek a kath. magyar vallásügyi miniszter ur ajkain s legkevésbé sem alkalmasok arra, hogy hálaima gyanánt szolgáljanak súlyos betegségéből való felgyógyulásáért.

— **Ujabb adat arra a bizonyos „melegítő erő“-re.** A párizsi „Univers,“ jeles kath. lap, közelebből tette közzé az 1880. évben Francziarországból kiűzött szerzetesek számára általa megindított gyűjtések 59. sorozatu eredményét mely 1,028,565 frankot tesz ki. Az ugyanezen lap által, különféle kath. jótékony czélokra eszközölt gyűjtések összege pedig az 1860. évtől mostanig már a 12 millió frankot meghaladja, daczára annak, hogy nevezett lap 1861-től 67-ig teljesen el volt nyomva.

— **A helyzet.** A protestantizmus — írja a „Papok Lapja“ — ma népszerű dolog Magyarországon. Anachronizmus ez, de való. A protestantizmus emelt fővel jár, a katholicizmus meghuzza magát. A protestantizmus kérkedik hiteltlenségével, a melyet tudománynak és haladásnak keresztelt el, a katholicizmus pedig a templom homályába vonult hitével. Az üres fő, a bornirt tudakosság, a tudományos és irodalmi szédelgés henczge a protestantizmussal. A tudomány és tisztesség, az önálló erő szerénykedik a katholicizmusával. Könyvet írni szerencsétlenség kath. szellemben. De dus jövedelem a protestantizmus dicsőítésére. Megveszik maguk a katolikusok is, és érzik a szégyent és a gunyt, mely nyomukban jár. Akadémiákba jutni csak a katolikusellenes munkák által lehet. Nagy sor az, valóságos csoda, hogyha egy, a korszellemnek és a protestans velleitásoknak nem hízélgő kath. tudós bevitetik oda! — Ez a helyzet. S valjon ki ennek az oka? Mi magunk katolikusok. Vajha ne legyen késő az itt-ott észlelhető ébredés.

— **Hitélet — közélet.** E kettőnek egyesülnie kell minden emberben, ki a társadalom vagy állami élet nyilvános pályáján működik. „Avagy dicsérjük-e a férfit — kérdi a „K. Sz.“ tudós szerkesztője — ki vallásos kötelességeit kath. hitéhez képest lelkiismeretesen gyakorolja — a templomban és imaszámolyán; de mikor társadalmi, polgári föladatokkal áll szemben: a divat, a bonton, a tudomány és emberi tekintetek minden szele után fordul, — csak az nem jut eszébe, hogy először is a katholicizmus egyetemes és örök elveiben keressen tanácsot? Az-e a „kath. öntudatos élet,“ mely a templom és gyónószék

körére szoritkozik, holott az élet legnagyobb része azon kívül fásasztja emberét?“ Bizonvára nem. Kath. vallásrökösi hitélet, és kath. öntudatos közélet; szétválaszthatlanul összerakozó ikrek, melyeknek egyike a másik nélkül nem élhet — gyümölcsözölég. —

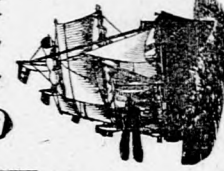
-- **Mérsékelt áru menettérti jegyek** kiadása a m. kir. áll. lamvasutak vonalain. Nagyobb távolságokra való utazások megkönnyebbitése czéljából a m. kir. államvasutakban 14 napig érvényes II. és III. oszt. mérsékelt áru menettérti jegyek adatnak ki, melyek valamennyi személyzállító vonatra, tehát gyorsvonatokra is érvényesek s 25 kgn. podgyász-szabadsulyra adnak igényt. Ezen felette mérsékelt árak mellett az utazás Budapestre és vissza: Aivinczről a II. osztályban 31 frt 20 krba, a III. oszt. 22 frt. 20 krba. Balászfalváról a II. osztályban 33 frt 90 krba, a III. oszt. 24 frt. 10 krba. Gyulafehérvárról a II. osztályban 31 frt 80 krba, a III. oszt. 22 frt 50 krba. Karácsonfalváról a II. osztályban 33 frt 50 krba, a III. osztályban 24 frt 90 kr, Ladámosról a II. osztályban 35 frt 50 krba, a III. osztályban 25 frt 20 krba. Nagy-Enyedről a II. osztályban 32 frt 70 krba, a III. osztályban 23 frt 20 krba és Tövisről a II. osztályban 33 frtba, a III. osztályban 23 frt 50 krba kerül. Budapest, 1888. május 3-án. Az igazgatóság.

Wien, IV. Bez., Goldegg-Gasse No. 15.

Bremen, Bahnhofstrasse No. 30.

Bremen

in 9 Tagen
mit
schnellen
dampfern
nach

Amerika.

Australien

F. Missler,

Expeditio nach
Mähre Unstunft:
durch
General-Schiffs-Ervedient

Máriazellai gyomoresőppek.

Kitűndő hatásu szer a gyomor minden betegségekben.

Védjegy. Főkimulhatatlan étvágyhiány, gyomorgyöngöség, rosa illatu lélekedés, felüvadás, savanyu felbőfenes, kolika, gyomorillat, gyomorgöcs, homok- és darakepződés, túlságos nyálkakepződés, sárgaság, undor és hányás, főfájás (ha a gyomortól ered), gyomorgöcs, székszorulás, a gyomornak étellel és itallal való túlterhelése, gúlszék, lép-, máj- és aranyeres bántalmak eseteiben. — Egy üvegese ára használati utasítással együtt 35 kr., kettős palack 60 kr. Központi szétküldés Brady Károly gyógyszerész által Kremsierben (Morvaország).

Kapható minden gyógyszerésztárban.

Óvas! A valódi máriaczellai gyomoresőppeket csak hamisítják és utánozzák. A valódiság jeléül minden üvegnek piros, a fenti védjeggyel ellátott borítékba kell göngyölvé lennie és a minden üveghez mellékelt használati utasításon meg kell jegyezve lenni, hogy az Kremsierben Gusek Henrik könyvnyomdájában nyomott.

Hamisítatlanul kapható: Gyulafehérvárt: Fröhlich Gyula gyógyszerésznél. — Szászvároson: Deák György, Grafius József, Wlad N. gyógyszerészeknél. — Szászsebes: Binder Lajos és Reinhard G. C. gyógyszerészeknél. — Medgyes: Schuster gyógyszerésznél. — Szerdahely: Schimert Chr. Fr. gyógyszerésznél. — Radnóth: Jeney D. gyógyszerésznél. — Verespatak: Moldovan Lajos gyógyszerésznél. — Hátszeg: Csonka József gyógyszerésznél.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PAL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN, Dr. VERESS FERENCZ.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lyé. nyomdában Gyulafehérvárt.